

Håndbok til handlingshjulet

Sortlandsskolen
2018-2020

Innholdet i håndboken er ferdig. Planen er klar til bruk.

Vi avventer noen justeringer på «blomsten» slik at den innehar samme funksjonene som tidligere modell. Det kan medføre noen «tekniske justeringer» i planen høsten 2018.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning
2. Sentrale begreper
 - Tilpasset opplæring
 - Tidlig innsats
 - Tilfredsstillende utbytte
 - Spesialundervisning
3. Ulike samarbeidsarenaer på systemnivå
 - TOPS
 - Felles S-team
 - Internt S-team
 - Sos.Ped team
4. samarbeidsarenaer på individnivå
 - Samarbeidsmøte
 - Samarbeidsgruppe
 - Ansvarsgruppe
5. Foresattes ansvar og rett til medvirkning
 - Samarbeid og medbestemmelse
 - Barnets rett til medbestemmelse og selvbestemmelse
 - Hensikten med samarbeidet
6. Handlingshjulet
 - Bekymringsfasen
 - Utprøvingsfasen
 - Tilmeldingsfasen
 - Utredningsfasen
 - Vedtaksfasen
 - Planlegging og gjennomføring
7. Offentlighet
8. Oversikt over skjema og vedlegg

Denne håndboken er utarbeidet av TOPS-nettverket.

Innledning

I Sortland kommune startet arbeidet med *handlingshjulet* i 2012. I 2013 var det bestemt at *handlingshjulet* skulle være mal for arbeidet på det spesialpedagogiske feltet i skolene i samarbeid med PP-tjenesten. For å kvalitetssikre oppfølgingen og bruken av *handlingshjulet* har TOPS-nettverket utarbeidet denne håndboken.

Skolene og PP-tjenesten er forpliktet til å følge rutinene og arbeidsmetodene som er beskrevet i håndboken. Håndboken avklarer hvem som har ansvar for hva og hvilke forventninger samarbeidspartene skal ha til hverandre.

Sortland kommune sin oppfølging av det spesialpedagogiske arbeidet alltid skal være basert på gjeldende forskrifter fra Utdanningsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Dette betyr at alt arbeid i skolene knyttet til dette feltet skal være i samsvar med til enhver tid gjeldende Veileder for spesialundervisning fra UDIR.

Som bakteppe for arbeidet ligger noen vesentlige prinsipper som er en forutsetning for å skape en god opplæring for alle elever. Dette er tema som opplæring tilpasset den enkelte elev, likeverdig opplæring, elevens mestring og skolens forventning og medvirkning.

Opplæring tilpasset den enkelte elev

Skolene skal bruke sitt handlingsrom som ligger innenfor rammen av ordinær opplæring slik at tiltak som fremmer læring og forebygger vansker settes i gang. Tilpasset opplæring innebærer ikke at all undervisning skal individualiseres, men at det skal tas hensyn til den enkelte elevs mestringsnivå når opplæring tilrettelegges.

“For å lykkes med tilpasset opplæring gjennom hele opplæringsløpet er tidlig innsats avgjørende. Læring er en selvforsterkende prosess. Dersom det ikke settes i verk tiltak tidlig i opplæringsløpet kommer forskjellene i læringsutbytte mellom elevene til å forsterke seg og bli større.” Meld. St. 21.

Likeverdig opplæring

Skolene skal sørge for å gi alle elevene en likeverdig opplæring. Likeverdig opplæring betyr ikke en lik opplæring for alle, men en opplæring som tar hensyn

til at elevene er ulike. Alle elevene har også krav på å ta del i det sosiale, faglige og kulturelle fellesskapet på en likeverdig måte. Det betyr blant annet at alle elever så langt mulig har krav på opplæring i vanlig klasse.

Elevens mestring og skolens forventning

Mange elever opplever å bli møtt med lave forventninger til læring. Det er viktig at alle elever møter en skole som har høyt ambisjonsnivå og klare mestringsforventninger. Forventningene til elevens læring skal ta utgangspunkt i eleven evner og forutsetninger. *“Norsk skole er preget av større forskjeller enn det vi liker å tro. Vi ser for store forskjeller mellom klasserom på samme skole, forskjeller mellom skoler i samme kommune, og forskjeller mellom kommuner og landsdeler.” Meld. St. 21.*

Læreren må ha tro på at hver enkelt elev kan nå målene for opplæringen. Kravene og forventningene må derfor være realistiske, men samtidig ha nok utfordringer, slik at elevene til enhver tid har noe å strekke seg etter.

“Når du sitter på skolen og ikke får hjelp, så opplever du nederlag hver eneste dag. Det gjør noe med læringsevnen og skaper psykiske utfordringer når du definerer deg selv som dummere enn andre. Det gir veldig dårlig utgangspunkt for å ta igjen det tapte”. Erna Solberg.

Medvirkning

Skolen skal sørge for at alle elever har mulighet til å medvirke i sin egen opplæring. Dette gjelder også elever som har rett til spesialundervisning. Elevens medvirkning skal ivaretas blant annet i skolens vurderingspraksis.

Udir sin veileder for spesialundervisning beskriver forholdet mellom tilpasset opplæring, ordinær opplæring og spesialundervisning slik:

“Prinsippet om tilpasset opplæring favner både den ordinære opplæringen og spesialundervisning. Skolens evne til å gi elevene opplæring som ivaretar deres faglige og sosiale utvikling innenfor rammen av ordinær opplæring, er med på å avgjøre behovet for spesialundervisning. Spesialundervisning er også tilpasset opplæring, men ikke all tilpasset opplæring er spesialundervisning”.

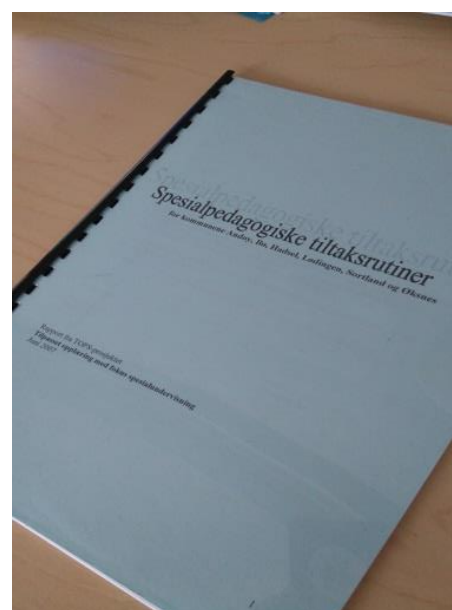

TOPS anbefaler at alle lærerne er kjent med denne: "Tilpasset opplæring og spesialundervisning". Forfatter Mirjam Harkestad Olsen.

<https://www.pedlex.no/artikkel/sph16/tilpasset-opplaring-og-spesialundervisning/>

Viser også til rapport: «spesialpedagogiske tiltaksrutiner» for kommunene Andøy, Bø, Hadsel, Lødingen, Sortland og Øksnes. Rapportene ble utarbeidet etter TOPS-prosjektet og ble ferdigstilt juni 2007. (TOPS – Tilpasset opplæring med fokus på spesialundervisning)

Arbeidet med handlingshjulet er et videre arbeid basert på dette [prosjektet](#).

Sentrale begreper

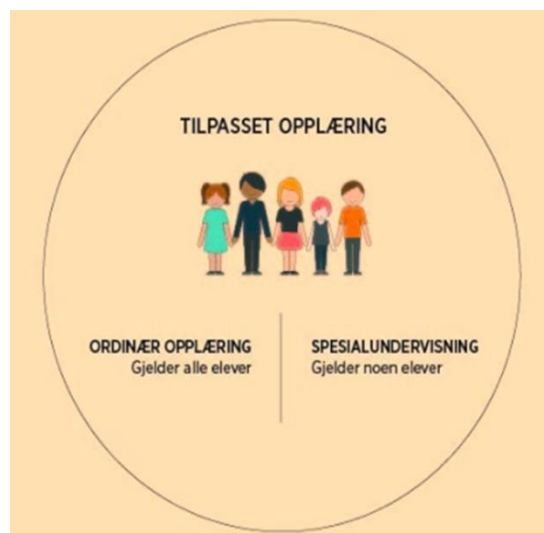
I opplæringen er det en del sentrale begreper som er nødvendig at skolen har en felles forståelse av. Felles forståelse er viktig for å legge grunnlag for godt samarbeid og målrettet arbeid i skolen. Felles forståelse er også med å sikre alle elever en likeverdig opplæring.

Tilpasset opplæring

Tilpasset opplæring handler om at skolen og læreren skaper et læringsmiljø som kan ivareta den enkelte elevs evner og forutsetninger, og samtidig det fellesskapet som eleven er en del av.

Tilpasset opplæring gjelder for alle elever, lærlinger, lærekandidater og voksne.

Tilpasset opplæring er de tiltakene som skolen setter inn for å sikre at alle elevene får best mulig utbytte av opplæringen. De kan være knyttet til organiseringen av opplæringen, pedagogiske metoder og progresjon.

Tilpasset opplæring handler om skolens arbeid for at elevene får best mulig utbytte av den ordinære opplæringen og kan for eksempel gjelde:

- Organisering av opplæringen
- Relasjonsbygging
- Valg og variasjon av arbeidsmetoder, arbeidsoppgaver og bruk av læringsstrategier
- Ulikt tempo og progresjon i opplæringen
- Ulik grad av måloppnåelse
- Bruk av supplerende lærestoff
- Vanskegrad i oppgaver

Tilpasset opplæring er et virkemiddel for at alle skal oppleve økt læringsutbytte. Det er ingen individuell rett, men skal skje gjennom variasjon og tilpasninger til mangfoldet i elevgruppen innenfor fellesskapet og for å nå felles opplæringsmål.

Tilpasset opplæring gjelder både for de som følger ordinær opplæring og for de som mottar spesialundervisning. I den ordinære opplæringen har ikke eleven rett til noen særskilt tilrettelegging.

Spesialundervisning er derimot en individuell rett en elev har i de tilfellene han eller hun trenger ekstra tilrettelegging for å ha tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

Hentet fra merknader til § 5-1 i OT.prp. nr. 46:

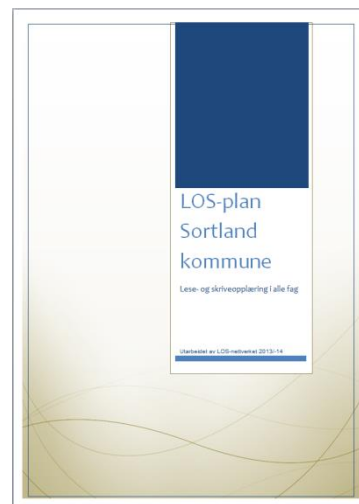
“Dersom eleven har så dårlig utbytte av den ordinære opplæringa at tilbudet ikkje blir likeverdig, har eleven krav på spesialundervisning”.

Tidlig innsats

Prinsippet om tidlig innsats handler også om tilpasset opplæring.

Tiltakene innenfor tidlig innsats skal være egnet til å styrke elevgruppen som helhet og legge til rette for et bedre læringsmiljø og læringsutbytte.

Tidlig innsats betyr også at man skal sette i gang tiltak for et barn med en gang det er behov for det, når som helst både i barnehagen og i skoleløpet. Det er viktig å prioritere forebygging.

Tidlig innsats skal ha fokus på grunnleggende ferdigheter.

Sortland kommune sin LOS-plan er utarbeidet for å sikre en god opplæring i grunnleggende ferdigheter

STL+ er også et redskap som er valgt av Sortland kommune og skal brukes på skolene i hovedsak i 1-4 trinn.

I arbeidet med grunnleggende ferdigheter er også Plan for Vurdering for læring et viktig redskap.

Tilfredsstillende utbytte

Opplæringslovens § 5-1 første ledd. *“Elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringsstilbodet, har rett til spesialundervisning.”*

I utgangspunktet skal skolen tilpasse undervisningen til den enkelte elev innenfor rammen av ordinær undervisning.

Hvis eleven ikke får et tilfredsstillende utbytte av ordinær undervisning, og det må foretas særskilt tilrettelegging i forhold til mål og innhold for å ivareta elevens behov, skal PP-tjenesten vurdere rett til spesialundervisning i en sakkyndig utredning.

Spesialundervisning

Spesialundervisning skal ivareta muligheter elevene skal ha til å nå realistiske mål dersom det ikke lar seg gjøre innenfor ordinær opplæring. Elevens behov for spesialundervisning, må ses i sammenheng med skolens arbeid med tilpasset opplæring. Elever som ikke har, eller ikke kan få tilfredsstillende utbytte av ordinære opplæringen, har rett til spesialundervisning.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/hva-er-tilpasset-opplaring/>

Ulike samarbeidsarenaer på systemnivå

TOPS (Tilpassa Opplæring og Spesialundervisning)

TOPS skal ha fokus på kvalitetsutvikling i arbeidet med områdene tilpassa opplæring og spesialundervisning for Sortlandsskolen. Alle skolene er representert med sin Spes.ped ansvarlige og møtes jevnlig i løpet av året. PP-tjenesten er også en sentral del av TOPS-nettverket.

Felles S-team (samarbeidsteam mellom skoler)

Felles S-team er deltakerne fra de ulike interne S-team samlet på tvers av skolene, og møtes ca. to ganger i halvåret. Teamet rullerer på hvem som kaller inn til møte.

Hensikten med teamet er erfaringsdeling, kompetanseheving og sikring av felles rutiner i Sortlandsskolen. Felles S-team skal være en stemme inn til TOPS, og skal drøfte tema og saker på systemnivå. utfordringer på individnivå drøftes som case. Referat sendes til Oppvekst.

De ulike teamene er:

- Holand, Holmstad, Sortland ungdomsskole og PP-tjeneste
- Sigerfjord, Strand, Maurnes og PP-tjeneste
- Lamarka, Sortland barneskole og PP-tjeneste

Internt S-team (skolens interne samarbeidsteam)

Skolens interne S-team har en sentral rolle i oppfølgingen av handlingshjulet.

På S-team skal bekymringer på individnivå, klassenivå og systemnivå drøftes og teamet skal gi råd i forhold til tiltak innenfor tilpasset opplæring. Problemstillinger knyttet til elever som ikke er henvist PP-tjenesten skal også kunne drøftes anonymt i S-teamet. I S-teamet prioriterer skolen og PP-tjenesten arbeidsrekkefølge.

S-teamet skal vurdere læremidler/pedagogisk materiell, ulike tiltak, behov for observasjon og kartlegging som kan være hensiktsmessig i forhold til ulike problemstillinger. S-teamet skal på den måten være en støtte til enkeltlærere i forhold til å gi god tilpasset opplæring eller sette i verk og følge opp spesialundervisning.

I forkant av henvisning til PP-tjenesten skal saken/problemstillingen være drøftet i skolens S-team. Det er rektor som formelt avgjør om en elev skal henvises til utredning hos PP-tjenesten.

Foresatte kan bestemme at de ønsker henvisingen selv om skolen ikke anbefaler det. Om foresatte ikke ønsker at eleven skal henvises skal dette dokumenteres.

S-teamet har også ansvar for at skolen har en kartleggingsplan hvor *alle* elever kartlegges i forhold til matematikk, lesing og skriving hvert år. Resultatet av kartleggingene skal drøftes i S-teamet.

Et S-team kan bestå av:

- Representant for ledelsen
- Spesialpedagog/Spes.ped ansvarlig
- Skolens PP-kontakt (representant fra PP-tjenesten)

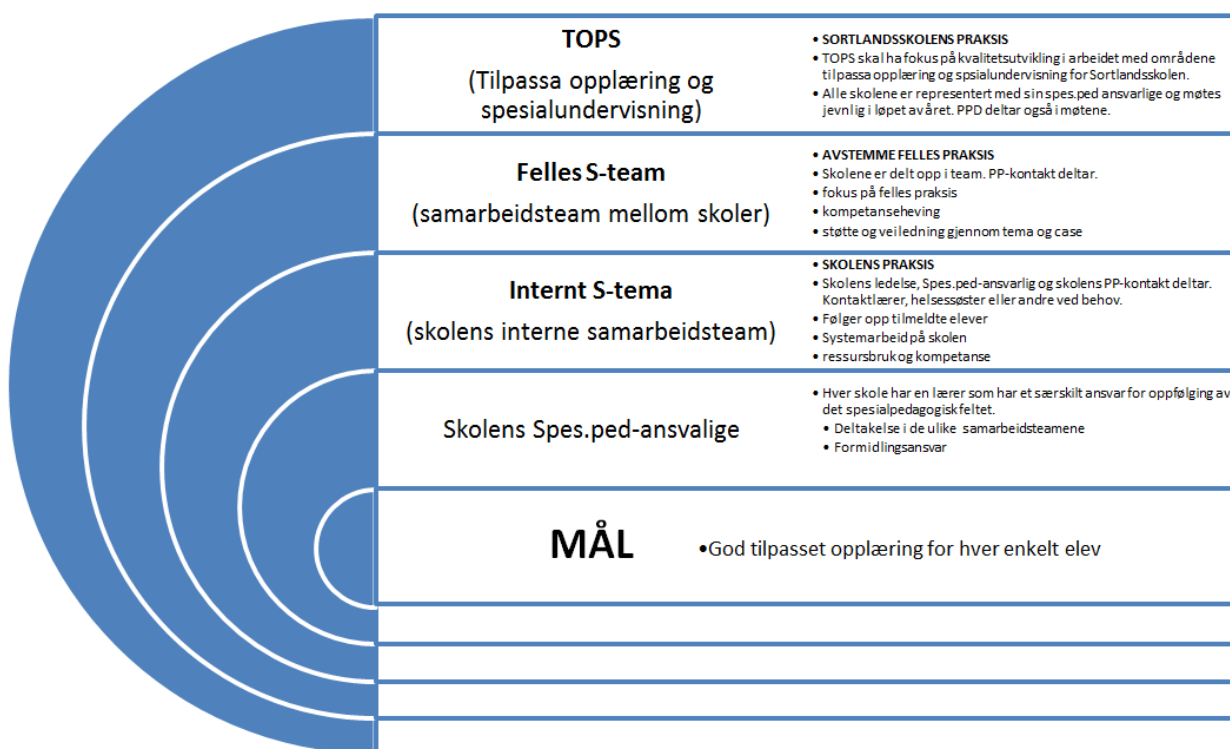
I tillegg kan rådgiver/sosiallærer samt skolens helsesøster inviteres inn ved behov. Ved drøfting av enkeltelever møter kontaktlærer og eventuelt andre.

Sos.ped team (sosialpedagogisk team)

Sortland ungdomsskole har et eget team knyttet til sosialpedagogiske tiltak; oppfølging av fravær, mistrivsel, hjemmesituasjon o.l. Teamet dokumenterer arbeid og følger opp elever som blant annet er meldt via elevskjema som fylles ut av lærer.

Holmstad Skole har en sosiallærer 2,5 t/uke, denne ressursen blir brukt til sosialpedagogisk arbeid rettet mot enkeltelever og klasser. Sosiallæreren jobber i et tett samarbeid med helsesøster og skolens S-team. Barneskolene ivaretar det sosialpedagogiske behov i internt s-team.

Illustrasjon som viser hvordan de ulike samarbeidsnivåene står i forhold til hverandre:

Samarbeidsarenaer på individnivå

I tillegg til ordinære elevsamtaler og kontaktmøter har skolen andre arenaer for samarbeid rundt elever med særskilte behov.

Samarbeidsmøte

Et samarbeidsmøte er et møte mellom skole og hjem for å drøfte håndtering av faglige, sosiale og andre utfordringer knyttet til enkelteleven. Målet for å etablere en slik møteform er å sørge for samarbeid og kommunikasjon mellom skole og hjem, samt avklare og følge opp videre tiltak og ansvarsområder. Andre parter inviteres ved behov. Det er skolen som har ansvar for å følge opp samarbeidsmøtene. Det føres referat fra møtene.

I noen tilfeller er det nødvendig å opprette en samarbeidsgruppe eller en ansvarsgruppe. Det er viktig å skille mellom begrepet samarbeidsgruppe og ansvarsgruppe.

Samarbeidsgruppe (skolefaglig)

I noen tilfeller vil det over et begrenset tidsrom være behov for at ei gruppe tar spesielt ansvar for å tilrettelegge opplæringssituasjonen. Det forhindrer ikke at det fra sak til sak kan være behov for samarbeid med for eksempel helsesøster, fysioterapeut eller representanter fra barnevernet. I så fall vil det neppe være riktig å benevne dette som ansvarsgruppe. Da foreslås benevningen samarbeidsgruppe.

- Samarbeidsgrupper oppnevnes, etter tillatelse fra foresatte, for et avgrenset tidsrom av styrer/rektor.
- Hensikten med samarbeidsgruppa er å samordne utviklingsmål og tiltak i nært samarbeid med foresatte. Samarbeidsgruppa består av personer som i kraft av sin stilling har ansvar for eller er delegert slik. Foresatte har anledning til å delta.
- Det føres referat fra møtene
- Når gruppa oppløses, skrives en kortfattet sluttrapport som arkiveres i elevmappen.

Ansvarsgruppe (tverrfaglig)

(R skr 1-17/2004 ny felles forskrift om individuell plan etter helselovgivningen og sosialtjenesteloven)

Den som har behov for langvarig og koordinerte tjenester fra flere kommunale avdelinger/etater, har rett til å få utarbeidet en individuell plan (§4) Det er kommunens helse og sosialtjeneste som har plikt til å sørge for dette. Har tjenestemottaker behov for tjenester fra andre enn helse- og sosial, for eksempel skolen skal disse samarbeides med og planarbeidet må koordineres (jfr.§6)

- Ansvarsgruppe oppnevnes, etter tillatelse fra foresatte, for et avgrenset tidsrom av en overordnet som har hovedansvar for vedkommende tjenestetilbud,
- Hensikten med ansvarsgruppe er å koordinere vedkommende sitt tjenestetilbud og utarbeide en individuell plan i nært samarbeid med den det gjelder eller foresatte.

- Ansvarsgruppa består av foresatte pluss personer som i kraft av sin stilling har ansvar eller er delegert slikt. Den som tar initiativ til å opprette gruppa, utpeker en leder. Leder har ansvar for møteavvikling, men hver enkelt enhet har ansvar for oppfølging av tiltak. Det føres referat fra møtene.
- Når ansvarsgruppa oppløses, skrives en kortfattet sluttrapport.

Hensikten med å ha en ansvarsgruppe er å sørge for koordinerte tjenester gjennom god informasjonsflyt mellom involverte fagpersoner og instanser og et forpliktende tverrfaglig samarbeid. De som deltar er deler av s-team, foresatte og involverte andre instanser.

Ansvarsgruppe blir beskrevet slik i veileder for barnevern:

«En ansvarsgruppe er et samarbeidsforum på kommunalt nivå som har ansvar for å planlegge og følge opp tiltak for det enkelte barn. Barnets behov styrer hvem som sitter i en ansvarsgruppe, og hva som diskuteres i møtet. Barn bør få uttale seg om hvem de ønsker skal delta i en slik gruppe. Deltakerne i en ansvarsgruppe kan foruten barnevernet være barnets omsorgspersoner, barnet selv og skolen, BUP, PP-tjeneste og skolehelsetjenesten».

«Målet er å samordne hjelpetiltakene rundt barnet og familien. Skolen og oppfølging av denne bør være et sentralt tema i ansvarsgruppen. Gruppen må kontinuerlig vurdere barnets faglige og psykososiale utvikling opp mot de målene som blir satt i gruppen»

[\(https://www.bufdir.no/Barnevern/Skoleveileder/Samarbeidsmodeller_for_skole_og_barnevern/\)](https://www.bufdir.no/Barnevern/Skoleveileder/Samarbeidsmodeller_for_skole_og_barnevern/)

Foresattes ansvar og rett til medvirkning

Samarbeid og medbestemmelser:

Det er et generelt prinsipp i regelverket om samarbeid med foreldrene/eleven. Skolen bør involvere foreldrene/eleven i alle faser av arbeidet.

Spesialundervisning forutsetter et samarbeid mellom hjem og skole. Dette samarbeidet er særskilt regulert i [opplæringsloven § 5-4](#).

Barnets rett til medbestemmelse og selvbestemmelse:

Barneloven regulerer barnets rett til medbestemmelse og selvbestemmelse. Skolen må sørge for at barnet blir hørt slik at retten til medbestemmelse og selvbestemmelse sikres. Etter hvert som barnet blir i stand til å danne seg egne synspunkt om det saken dreier seg om, skal foreldrene, og andre som har med barnet å gjøre, høre hva barnet har å si før de tar avgjørelser om barnets personlige forhold.

I tillegg til rett til medbestemmelse har barnet også rett til økende grad av selvbestemmelse frem til han/hun er myndig. Barn som er fylt 15 år, avgjør selv spørsmål om valg av utdanning.

For barn under 15 år kreves foresattes samtykke før tilmelding til PP-tjenesten. Barn/ungdom over 15 år kan selv avgjøre om saken skal meldes som individsak til PPD. Ungdom over 15 år og foresatte kan på fritt grunnlag henvise til PPD.

Barnets medbestemmelse og selvbestemmelse reguleres i [barneloven §§ 31, 32 og 33](#). Barnets rett til å bli hørt fremgår også av [Barnekonvensjonen art. 12](#)

Hensikten med samarbeid:

Samarbeid med foreldrene er viktig for at eleven skal få best mulig utbytte av opplæringen. Foreldrene bør forstå hvorfor eleven har behov for spesialundervisning, delta i utformingen av opplæringstilbudet og følge opp elevens opplæring. Spesialundervisningstilbudet skal så langt det er mulig utformes i samarbeid med eleven og foreldrene. Det skal legges stor vekt på deres syn.

Skolen har en plikt til å rådføre seg med foreldrene/eleven dersom tilrådingen fra PP-tjenesten ikke følges¹.

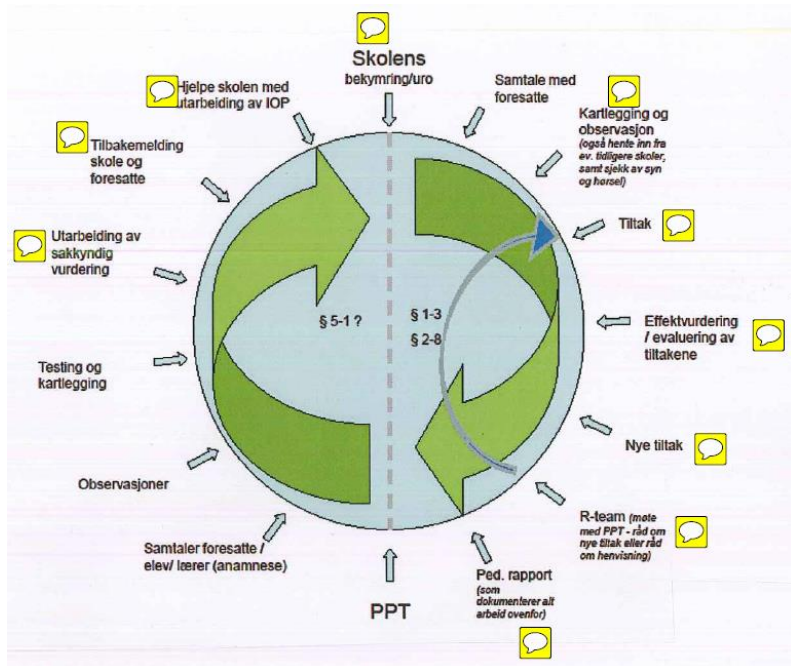
Det er imidlertid ikke noe krav om at foreldrene må samtykke til individuell opplæringsplan (IOP) før denne kan tas i bruk. IOP er et arbeidsverktøy for skolen som er utledet av enkeltvedtaket om spesialundervisning.

Foreldrene har følgende rettigheter etter opplæringsloven kapittel 5 og etter forvaltningsloven:

- Foreldrene kan kreve undersøkelser av om eleven har behov for spesialundervisning og eventuelt hva slags opplæring eleven trenger, jf. § 5-4 første ledd.
- Foreldrene kan kreve sakkyndig vurdering, jf. §§ 5-4 og 5-3, også etter at skolen har gjennomført sine undersøkelser.
- Før det utarbeides en sakkyndig vurdering må foreldrene samtykke til at sakkyndig vurdering utarbeides, jf. § 5-4 annet ledd.
- Foreldrene kan hente inn en alternativ vurdering fra andre sakkyndige som skal vektlegges når kommunen treffer sitt enkeltvedtak.
- Foreldrene må samtykke før det treffes enkeltvedtak om spesialundervisning, jf. § 5-4 annet ledd. Det er ingen plikt til spesialundervisning.
- Foreldrene har rett til innsyn i den sakkyndige vurderingen og til å uttale seg før det blir gjort vedtak, jf. § 5-4 annet ledd.
- Foreldrene kan også kreve innsyn i andre dokumenter i saken, jf. forvaltningsloven § 18.
- Foreldrene kan klage på enkeltvedtak om spesialundervisning, jf. § 15-2.
- Kopi av årsrapporten skal sendes til foreldrene, jf. § 5-5 annet ledd.

I de tilfellene hvor barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet, er det barneverntjenesten som har kompetanse til å samtykke til sakkyndig vurdering og til enkeltvedtak om spesialundervisning ([opplæringsloven §15-6](#)).

Handlingshjulet

Hensikten med handlingshjulet er arbeidet skal i størst mulig grad finne løsninger innafor tilpasset opplæring og ordinære rammer.

Handlingshjulet ble utarbeidet for å gi en enkelt oversikt over de ulike fasene i skolene må ivareta i vurderingsprosessen frem mot en eventuell tilmelding til PP-tjenesten.

Digital versjon gir mulighet til å skrive inn notater i oppfølging av den enkelte elev.

I arbeidet med håndboken ble det utarbeidet et nytt forslag til fremstillingen av arbeidet i handlingshjulet.

Skolene kan bruke den fremstillingen som de opplever seg tjent med så lenge de ivaretar helheten i arbeidet som beskrevet i håndboken.

Begge fremstillingene finnes som vedlegg til håndboken. Det er også **utarbeidet en skjematisk fremstilling** av arbeidet i handlingshjulet hvor blant annet handling, ansvar og mål blir beskrevet.

BEKYMRINGSFASEN

1. Skolens bekymring

I denne fasen får eleven ordinær opplæring og ikke spesialundervisning..

Fasen kjennetegnes ved at faglærer eller kontaktlærer ved skolen, foreldre eller eleven stiller spørsmål ved om eleven får tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen. Årsaken til bekymringen kan være at eleven strever faglig og/eller sosialt.

Lærer henvender seg til skolens spes.ped-ansvarlig når de ønsker å starte handlingshjulet.

Kontaktlærer skal informere rektor om bekymringen. Elevens utfordringer drøftes på internt S-team etter godkjenning fra foreldre. I denne perioden er det viktig å prøve ut mulige løsninger innenfor rammen av tilpasset opplæring.

Etter drøftingen gir S-team anbefalinger om veien videre. F.eks. nye undersøkelser, kartlegging og/eller tiltak. S-teamet følger også opp videre i prosessen.

I noen tilfeller er det åpenbart at det vil ende i en henvisning til PPD. Det er imidlertid like viktig å følge opp med kartlegging og utprøving av tiltak for å gi skolen og PPD et godt grunnlag for å vurdere elevens behov.

«Det er et generelt prinsipp i regelverket om samarbeid med foreldre/eleven. Skolen bør involvere foreldrene/eleven i alle faser i arbeidet»

2. Samtale med foresatte

Ta kontakt med hjemmet og forklar hva som vekker bekymring. **Dokumenter** denne samtalen/møtet og viktige opplysninger. Dette kan dokumenteres i kartleggingskjemaet. Da er alt samlet på ett sted, og gjør relevant info mer tilgjengelig.

Allerede i denne første samtalen med foresatte skal syns-, og hørselstest etterspørres. Foreldre informeres om at hørselstest gjøres av fastlege. Utvidet synstest gjennomføres av optiker, som også kan henvise til øre-nese hals-avdeling eller audiograf.

Informert om hva skolen vil gjøre videre og vær tydelig i forhold til foresattes ansvar. Sørg også for å gi foresatte gode og relevante råd i forhold til hvordan de kan f.eks. styrke sitt barns leseopplæring i prosessen. Viser til «*Ti leseråd for foreldre*» i LOS-planen. Skolen har veiledningsansvar i forhold til foresatte.

Bli enig om en dato for neste møte, da er det enklere å følge opp samt holde fremdrift i arbeidet. Skolen skal sørge for at foresatte får mulighet til medvirkning ved å gi nødvendig og relevant informasjon gjennom hele prosessen.

3. Kartlegging og observasjon

Skolen starter kartlegging og observasjon ut fra antatt vanske og tilgjengelig materiell og kompetanse.

Kontaktlærer beskriver skriftlig i et kartleggings skjema. Kartleggings skjemaet dokumenterer tiltak og evaluering.

Følgende kartleggings skjema skal brukes.

1. Norsk
2. Matematikk
3. Generelle lærevansker
4. Oppmerksomhet, konsentrasjon og sosial kompetanse.

Når det gjelder kartlegging av oppmerksomhet, konsentrasjon, sosial kompetanse kan «*bekymrings skjema*» fylles ut som grunnlag for selve Kartleggings skjemaet.

Kartlegging NORSK
Tiltak og Evaluering
Skole:
24.01.2013
Eleve:

Kontaktlærer samarbeider med Spes.ped-ansvarlig og S-team for veiledning under kartlegging og observasjon. S-team vurderer om kartleggings skjemaene er tilstrekkelig dokumentasjon, samt videreføring av tiltak og eventuelt nye tiltak.

I samråd med S-team kan kontaktlærer/faglærer avtale hvor lenge tiltaket skal pågå til første evaluering. Tidspunkt for ny evaluering fastsettes.

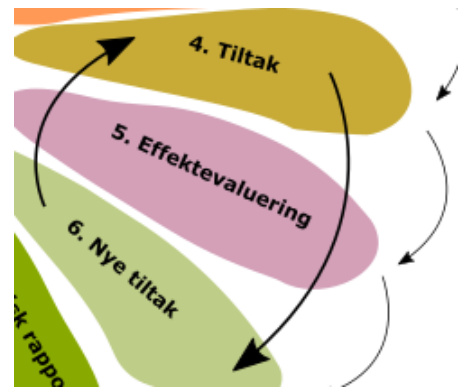
Fastsettelse av tidspunkt for evaluering er viktig for å sørge for kontinuitet i prosessen og synliggjøre ansvar. Kontaktlærer og faglærer har det pedagogiske ansvaret for gjennomføring og evaluering.

UTPRØVINGSFASEN

Utprøvningsfasen er en viktig fase som er med å klargjøre og dokumentere elevens ståsted, behov og skolens mulighet for tilrettelegging og oppfølging.

4. Tiltak

Hvilke tiltak som velges og hvordan undervisningen tilrettelegges vil variere i forhold til type bekymring.

Det er viktig å huske at de tiltak vi setter i gang på dette tidspunkt, skal være innenfor tilpasset opplæring i form av:

- Variasjon i metode.
- Alternativ organisering.
- Egne tilpassede oppgaver.
- Støtte i fag ved behov. (ekstra støtte når der er flere voksne til stede).
- Pedagogisk materiell.
- Bruk av pedagogisk personell/kompetanse
- Kurs (eks: Lese- og skrivekurs)
- Systematisk bruk av tiltak i LOS-plan

Skolen skal legge til rette for at foreldrene involveres. På møte mellom foresatte og skolen, gjennomgås det aktuelle kartleggingskjemaet i forhold til vansken som er beskrevet.

Skole velger ut tiltak i samarbeid med foresatte og avtaler for hvilken periode de skal prøves ut. Det skal fremgå av kartleggingskjemaet hvem som er ansvarlig for hva. Tiltakene som velges skal være konkrete og gi et godt evalueringsgrunnlag.

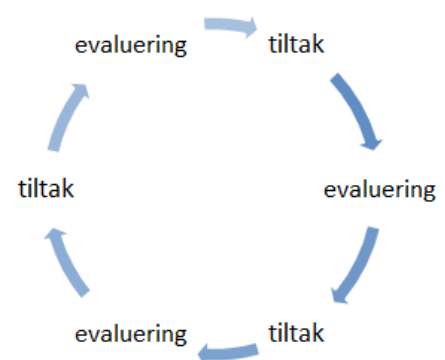
Videre avtales tidspunkt for evaluering. Evalueringene som gjøres dokumenteres ved å føres inn i kartleggingskjemaet.

5. Effektevaluering

I evalueringen skal effekten av tiltakene vurderes og dokumenteres.

Evalueringen skal synliggjøre hvilke tiltak som har fungert og hva som ikke har fungert.

Det er også viktig å dokumentere tiltak som ikke har blitt fulgt opp av hjem eller skole.

6. Nye tiltak

I samme møtet som man evaluerer tiltakene som allerede er satt i gang, kan man bli enig om å videreføre tiltak som fungerer, eventuelt prøve ut nye tiltak. De nye tiltakene skal også tidfestes og det skal komme tydelig frem hvem som har ansvaret.

Prosess:

Denne prosessen vil i de fleste tilfeller gå over flere runder for å prøve ut ulike tiltak og vil variere etter hva slags bekymring/tiltak man vurderer. Kartleggingskjemaene vil dermed fungere som både pedagogisk rapport og fortløpende logg/referat over de tiltak som er prøvd ut.

Det er også viktig å drøfte tilpasningene man gjør i S-team. Dette vil være en naturlig arena for å se på om man skal videreføre og sette i gang nye tiltak. S-teamet er en viktig del av denne prosessen.

Det er viktig å sette av tilstrekkelig tid til å la tiltak virke. Tidsperspektivet må vurderes ut fra hvilken vanske som skal følges opp. Sørge for god kontinuitet i arbeidet og at små justeringer gjøres og dokumenteres underveis. Evaluering av tiltak må alltid skje i samarbeid med elev og foresatte.

Kort oppsummert:

- Velge område (kartleggingskjema)
- Velge egnet tiltak for utprøving
- Ansvarlig for gjennomføring
- Varighet for utprøving av tiltak
- Tidspunkt for evaluering
- Ansvarlig for innkalling

TILMELDINGSFASEN

7. Pedagogisk rapport og tilmelding til PP-tjenesten.

Dersom det i S-teamet anbefales at eleven skal henvises, utarbeider spesialpedagogisk ansvarlig/rektor en henvisning til PPD. (<http://ppdvl.no/skjema>). Det er rektor som formelt skriver under på og avgjør om det skal sendes en henvisning til PP-tjenesten. Foresatte skal samtykke og skrive under.

Pedagogisk rapport og/eller kartleggings skjema legges som vedlegg til tilmeldingen. Kopi legges i elevens mappe.

Udir beskriver sammenhengen og ansvarsforholdene mellom skole, foresatte og PP-tjeneste slik:

«Skolen skal sørge for at det foreligger en sakkyndig vurdering før det fattes et enkeltvedtak om spesialundervisning».

«Dette betyr også at alle som ber om spesialundervisning, har en rett til en sakkyndig vurdering. Hvis eleven eller foreldrene krever at skolen gjør undersøkelser eller ber om en sakkyndig vurdering må skolen sende saken til PPD uavhengig av om skolen mener eleven får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet eller ikke».

«Skolen skal da også sende med en pedagogisk rapport i slike tilfeller. Om sakkyndig vurdering konkluderer med at eleven ikke har rett til spesialundervisning skal skolen også fatte enkeltvedtak om dette». <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialundervisning/Spesialundervisning/>

PP-tjenestens rolle og ansvar:

PP-tjenesten har et selvstendig ansvar for å følge opp henvisninger, samt sørge for en tilstrekkelig og forsvarlig utredning.

PP-tjenesten har to lovfestede oppgaver:

1. PP-tjenesten skal sørge for at det blir utarbeidet sakkyndig vurdering når loven krever det. (individrettet arbeid)

PP-tjenesten skal bidra at alle elever med særskilte behov får et velfundert og kvalitativt godt tilbud som sikrer den enkelte god utvikling både faglig og sosialt.

2. PP-tjenesten skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov. (systemrettet arbeid)

I tillegg til det individrettede sakkyndighetsarbeidet skal PP- tjenesten også arbeide systemrettet og hjelpe skoler med kompetanse- og organisasjonsutvikling på klasse og skolenivå.

PP-tjenesten er sakkyndig instans, men i saker der PP-tjenesten mangler kompetanse har PP-tjenesten plikt på seg om å skaffe nødvendig informasjon/kompetanse.

Den sakkyndige vurderingen er en tilråding, og det er opp til skolen å avgjøre hvordan de sakkyndige vurderingene skal følges opp gjennom enkeltvedtak og IOP.(individuell opplæringsplan)

UTREDNINGSFASEN

Opplæringsloven krever at en sak skal være godt opplyst. Derfor er innhenting av informasjon en grunnleggende del av utredningen.

8. Oppstartsmøte/samtale

Ansvarlig rådgiver ved PP-tjenesten tar kontakt med foresatte/elev og lærer for å informere om utredningen som skal gjøres.

Innholdet i henvisningen og hvilke observasjoner, tester og kartlegginger som vurderes hensiktsmessig. Det skal også skisseres en tidsplan for arbeidet, samt at ansvar og forventninger i samarbeidet avklares.

Barnets perspektiv

Det er viktig at elevens mening kommer fram.

Avhengig av barnets alder velger PP-rådgiveren om det er tilstrekkelig med å observere eller om barnet blir invitert til en samtale e.l.

Det er svært viktig at elevens og foresattes rett til medvirkning ivaretas og at deres synspunkter blir hørt. Foresattes bidrag/oppfølging i utredningsperioden klargjøres og avtales.

9. Observasjoner

Observasjon er i de fleste tilfeller nødvendig for at PP-tjeneste skal kunne gjøre vurderinger knyttet til elevens behov og fungering i opplærings situasjonen. Tidspunkt og hensikt med observasjon avtales med foresatte og skolen. Resultatet fra observasjonen fremlegges til foresatte og skolen.

10. Testing og kartlegging

PP-tjenesten skal vurdere tester og kartlegginger som foreligger fra skolen. PP-tjenesten skal også gjøre egne relevante tester som selvstendig grunnlag i utredningen. I noen saker vil det også være nødvendig å vurdere tester som andre faginstanser har gjort (BUP, Statped) Resultatet fra testing og kartlegginger fremlegges til foresatte og skolen.

11. Sakkyndig vurdering

PP-tjenesten skal utrede både den enkelte elev og hele opplærings situasjonen. Dette betyr at PP-tjenesten må utrede og vurdere i hvilken grad skolen har mulighet til å ivareta elevens behov for tilrettelegging innen det ordinære opplærings tilbudet.

PP- tjenesten skal derfor ikke bare anbefale om eleven skal ha spesialundervisning eller ikke, men også om en kan gjøre endringer i det helhetlige læringsmiljøet som for eksempel relasjoner med jevnaldrende, organisering, rutiner og kompetanse.

PP- tjenesten har ansvar for å foreta en helhetlig vurdering ut fra den dokumentasjonen som kan framskaffes. Denne informasjonen vil for eksempel være samtale med eleven/foreldrene, utdypende opplysninger og vurderinger fra skolen, egne undersøkelser, rapporter og utredninger fra andre sakkyndige eller samtale med andre berørte.

Når PP-tjenesten har utredet og undersøkt saken utarbeides en sakkyndig vurdering. PP-tjenesten tar i den sakkyndige vurderingen stilling til om en eleven har rett til spesialundervisning etter opplæringslovens § 5-1.

Krav til sakkyndige vurdering:

- Elevens utbytte av den ordinære opplæringen
- Elevens lærevansker og andre forhold som er viktig for opplæringen
- Elevens realistiske opplæringsmål
- Elevens muligheter i en ordinær opplæring
- Opplæring som gir et forsvarlig opplæringstilbud

Tydighet:

Den sakkyndige vurderingen må være så utførlig at skolen ikke er i tvil om hva PPD egentlig tilrå. Det er et krav at den sakkyndige vurderingen skal angi omfang i timer og være klar på hvordan spesialundervisningen skal organiseres.

Tidsrom:

Opplæringsloven regulerer ikke eksplisitt hvor lenge en sakkyndig vurdering skal gjelde, men det må legges opp til at en sakkyndig vurdering skal ha gyldighet og sikre et forsvarlig beslutningsgrunnlag for barnehager og skoler.

En sakkyndig vurdering kan gjelde i inntil 3 år hvis det ikke er grunnlag for å angi et kortere tidsperspektiv i forhold til elevens utvikling og behov. Foresatte og skole kan kreve ny utredning når dette vurderes å være nødvendig for å sikre et godt opplæringstilbud til eleven.

Ved behov for nye sakkyndige vurdering senere i elevens skoleløp:

Etter utarbeiding av den første sakkyndige vurderingen er gjort, vil senere sakkyndige vurderinger kunne gjøres på grunnlag av evaluering av tidligere sakkyndige vurderingen. Her gjelder også vurdering av elevenes individuelle opplæringsplan, årsrapporter og annen dokumentasjon som beskriver elevens behov og utvikling.

Elevens mening om spesialundervisningens skal også vektlegges.

Ved overgang fra barneskole til ungdomsskole skal det i hovedsak utarbeides ny sakkyndig vurdering. PP-tjeneste skal sørge for at den dokumentasjon som de har er relevant og

oppdatert. Skolen sørger for at pedagogisk rapport skrives i april slik at PP-tjenesten kan utarbeide ny sakkyndig vurdering frem mot skolestart.

Skolen/kommunen skal dermed forvente at den sakkyndige vurderingen er individualisert, at den er klar og tydelig, og følger lovens krav til innhold.

12. Tilbakemelding

Foresatte har rett til å gjøre seg kjent med PP-tjenesten sine vurderinger. Foresatte skal ha kopi av den sakkyndige vurderingen. Den sakkyndige vurderingen skal være fullstendig og utformet slik at den gir skolen et forsvarlig beslutningsgrunnlag.

Skolen kan på selvstendig grunnlag be om ytterlige utdypinger i sakkyndig vurdering når dette vurderes å være nødvendig for å planlegge og legge til rette for en god opplæring.

For å sikre god forståelse for utredningen og anbefalingene i sakkyndig vurdering anbefales det at dette tas opp i møte mellom PP-tjenesten, foresatte og skole.

Kommunen har også adgang til å stille krav til den sakkyndige vurderingen, siden det i siste instans er de som er ansvarlig for at den gir et tilstrekkelig grunnlag for å treffe enkeltvedtak. I tillegg skal de kunne forvente at den sakkyndige vurderingen er så utfyllende at de kan se hvilke faglige vurderinger som er gjort.

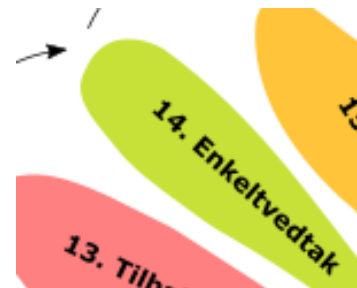
VEDTAKSFASEN

Den sakkyndige vurderingen er rådgivende og å betrakte som intern saksforberedelse for den som skal fatte vedtaket. Det er rektor ved skolen som har ansvar for og utarbeid å fatte enkeltvedtaket.

13. Enkeltvedtak

Sakkyndig vurdering danner grunnlaget for skolens/kommunens enkeltvedtak og for utarbeidelsen av elevens individuelle opplæringsplan (IOP).

Hvis rektor i vedtaket avviker fra anbefalingene i sakkyndig vurdering skal dette tas opp med foreldrene og begrunnes i vedtaket.

Vedtaket klargjør omfanget av spesialundervisningene og hvilket opplæringstilbud eleven skal få. Vedtaket skal være så klart og fullstendig at det ikke er tvil om hvilket opplæringstilbud eleven skal få.

Det er dermed ikke nok med at vedtaket bare tildeler timerressurs uten å fastsette kravene til innholdet i undervisningen eller hvordan opplæringen skal gjennomføres. Vedtaket skal også fastsette prinsippene for innholdet i og den organisatoriske gjennomføringen av opplæringen.

Hvis det etter utredning og sakkyndig vurdering vurderes å ikke være grunnlag for å tildeles spesialundervisning skal dette også vedtaksfestes.

Tilbudet om spesialundervisning skal så langt som mulig utformes i samarbeid med eleven og foreldrene, og det skal legges stor vekt på deres syn.

Om foresattes klagerett:

Et vedtak etter opplæringslovens kapittel 5 om rett til spesialundervisning er et enkeltvedtak og foresatte har klagerett på vedtaket. Foresatte har dermed også klagerett på innholdet i vedtaket og kan også klage om den faktiske opplæringen ikke stemmer overens med det som er beskrevet i vedtaket. En slik klage rettes til rektor som skal ta stilling til klagen og gi et svar.

Om skolen tar klagen til etterretning gjøres et nytt enkeltvedtak som ivaretar klagens innhold. Om skolen vurderer at vedtaket ikke innehar feil eller det ikke er mangler i opplæring avslår skolen klagen og denne blir sendt til Fylkesmannen til vurdering.

Når fylkesmannen har gitt sin vurdering, eventuelt fattet vedtak i saken er skolen forpliktet å følge opp dette.

PLANLEGGING OG GJENNOMFØRING

Rektor har det overordnede ansvaret for at den individuelle opplæringsplanen utarbeides, og for at samarbeidet mellom hjem og skole finner sted. Det er viktig at partene får en felles forståelse av hva det skal samarbeides om og hvilke innspill som er viktige.

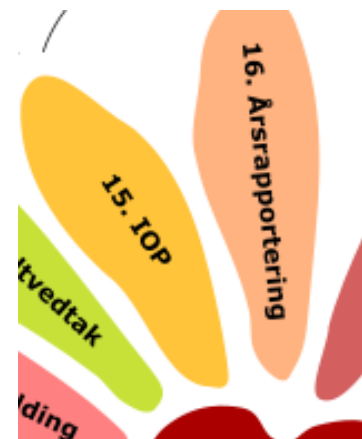
14. IOP (individuell opplæringsplan)

Det er kontaktlærer som har ansvar for å utarbeide elevens IOP. IOP må ta utgangspunkt i læreplanen så langt som mulig, samtidig som den tar hensyn til vanskene og muligheten slik det fremgår av sakkyndig vurdering. Ved behov kan kontaktlærer be om hjelp for veiledning fra skolens spes.ped ansvarlige eller skolens S-team.

Gjennom utarbeidelsen av IOP beskrives tiltak og målsetting for opplæringen skriftlig form. Planen skal vise mål og innholdet i opplæringen, hvordan den skal drives og organiseres.

For å sikre kvaliteten på de individuelle opplæringsplanene kan skolen ved behov be om veiledning fra PPD i forhold til utformingen av IOP.

Hvordan IOP brukes i praksis er avgjørende for kvaliteten på det spesialpedagogiske arbeidet. Det skal dokumenteres hva som reelt skal gjøres eller er gjort, og om målene er nådd eller ikke.

Skjema 8: IOP (Udir)

15. Årsrapportering

Den individuelle læreplanen (IOP) skal tas opp til vurdering hvert år. I rapporten beskrives den undervisningen eleven har fått. I tillegg gjøres det en vurdering av den elevens utvikling. I rapporten må det derfor komme fram hvorvidt målene er nådd og om det er noe som må endres for å få en bedre lærings situasjon.

Dersom det gjennomføres evalueringsmøte, deltar foresatte. Eleven har også rett til å være til stede.

Skjema 9: Årsrapport (Udir)

Offentlighet

Alle dokumenter som er knyttet til oppfølging av enkeltelever skal være unntatt offentlighet. (offentlighetsloven § 5a). Dette gjelder også sakkyndig vurdering, enkeltvedtak og IOP: Det skal kun være tilgjengelig for dem det angår og dem som skal bruke det i sin undervisning.

Rektor, lærer og andre som er involvert i arbeidet med elevsaker har plikt til å sørge for at opplæringslovens og forvaltningslovens bestemmelser blir ivaretatt.

Oversikt over skjema og vedlegg

Skjema 1: Norsk

Skjema 2: Matematikk

Skjema 3: Generelle lærevansker

Skjema 4: Oppmerksomhet, konsentrasjon og sosial kompetanse

Skjema 5: Bekymringsskjema

Skjema 6: Henvisning til PPD

<http://ppdvl.no/skjema>

Skjema 7: Reservasjonsskjema

Skjema 8: IOP (Udir)

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialundervisning/maler--spesialundervisning/>

Skjema 9: Årsrapport (Udir)

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialundervisning/maler--spesialundervisning/>

Handlingshjulet (tradisjonelt)

Handlingshjulet (ny modell)

Skjematisk fremstilling av Handlingshjulet (under utarbeidelse)